

Т. А. Давиденко,

Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету, м. Київ

СПЕЦИФІКА АНГЛІЦИЗМІВ СУЧАСНОЇ ПРОЗИ

У статті розглянуто іношомовну лексику, зокрема англіцизми, на прикладі літературного доробку сучасної української письменниці Є. Кононенко, простежено їх роль у розкритті авторського задуму, визначено шляхи введення англіцизмів у контекстуальну канву прозового твору.

Ключові слова: англіцизм, транслітерованний чужомовний елемент, стилістична функція, контекстуальне тло, спосіб використання, графічне вираження, експресія.

В статті рассмотрено иноязычную лексику, англцизмы, в языке современной украинской женской прозы Е. Кононенко, рассмотрено их роль в раскрытии авторской идеи, определены пути использования англцизмов в прозаическом произведении.

Ключевые слова: англцизм, трансформированный элемент, стилистическая функция, контекст, способ использования, графическое изображение, экспрессия.

Foreign language lexical area is observed in literary works of modern Ukrainian author Y. Kononenko. Also its role is established in the showing of author's intention, the ways of its usage in prose are determined.

Key words: English word, transformed component, stylistic function, context, the way of usage, graphic illustration, expression.

Особливості розвитку сучасної української мови визначають тенденції якісних і кількісних змін її лексичного складу, що виявляють взаємозалежні процеси його поповнення новими номінаціями – чи то оказіоналізмами, чи то запозиченою лексикою, чи стилістично зниженою тощо – або вилученням номінацій, які не відповідають мовним нормам чи новим суспільним, насамперед комунікативним, потребам.

Процеси змін та оновлення лексики української мови репрезентують динаміку лексичних норм і перегляд мовних смаків суспільства, призводячи до появи нових чи заміни лексичних одиниць, які зрозумілі за змістом, доступні за функціонально-стилістичними характеристиками. Особливо виразно це простежено на прикладі збагачення вокабуляру української мови внаслідок запозичень і кальок. Зауважимо, що цей процес безперервний і має тривалу історію. Ще Ш. Баллі вказував на важливість контактів того чи того народу з іншими: «Запозичення завжди були нормальною функцією лінгвального життя» [1, с. 348].

Прикметною рисою розвитку сучасної мовознавчої науки є посилений інтерес до мовних одиниць різних рівнів. У колі наукових інтересів постійно перебуває їхній семантичний і стилістичний аспекти, поглиблений аналіз яких зумовлює потребу по-новому осмислювати і досліджувати ці лінгвістичні явища.

Грунтовне вивчення лексики іношомовного походження проведено І. Білодідом, А. Коваль, А. Москаленком, В. Сімонок, Д. Шульгою та ін. Стилістичне наповнення іношомовних слів є об'єктом наукових інтересів І. Дегтярьової, Л. Кравець, С. Мельник та ін. Незважаючи на напрацювання в даній галузі, це питання лишається в колі мовознавчих наукових інтересів.

Мета статті – визначити особливості функціонування англіцизмів на прикладі прозових творів сучасної української письменниці Є. Кононенко, простежити шляхи введення англійських лексем у контекстуальну канву прозового твору.

Стиль доби як культурно-історичний феномен впливає на тенденції мовного розвитку, на мовотворчість письменників, допомагає виявити й інтерпретувати їхній індивідуальний творчий пошук у контексті часу. Лінгвістичну парадигму сьогодення дослідники визначають як таку, що допускає у функціонуванні мовних одиниць та їх смислової структурі інтерпретативний аспект. Своєрідною даниною моді є використання іношомовної лексики, що відображено не лише в усному, але й у писемному мовленні. Зокрема, сучасні українські письменниці активно послуговуються англіцизмами (слова, їх окремі значення, вислови, запозичені з англійської мови [5, с. 13], які часто постають без перекладу, особливо при змалюванні молодіжного середовища.

У нашому дослідженні первинною функцією англіцизмів є власне номінативна – для прямого називання денотатів. Напр., для якісної характеристики людини: *Жодна з них не була тою Real Russian Woman, яку обіцяли шлюбні агенції. Чи англіцизми-назви літературних творів, зокрема, віршів: – Він уміє говорити французькою і знає напам'ять REMIND ME NOT лорда Байрона.*

Іношомовні елементи є практичною потребою, їх обдумано вжито в текстах Є. Кононенко. Авторка пропонує використання паралельної моделі «іношомовне слово – лексема в українській мові», в основі якої – англо-український переклад. Зі стилістичного боку вона надає експресивного заряду висловленому, має прагматичне застосування: уможливує використання іношомовних елементів без необхідних тлумачень чи коментарів, напр.: *Але Біст відповів, що з Дружбонародівкою він їще розбереться. А їм не варто брати на себе додатковий тягар. Він так і сказав: additional burden; Там були й такі, хто навіть жєбракувати не міг. Зовсім страшні каліки, потім я зустрічав у книжках назву basket-baby. Це про invalidів без рук та без ніг...; Протягом багатьох років у його естві визривали й прагли народження оповідання, новели, short stories, які шикувалися в чергу і змагалися, кому бути написаним першим.*

Глосарії іношомовних слів прози (здебільшого поданих у кінці твору) не містять англіцизмів, натомість уміщують слова німецької, румунської, польської, французької та інших мов. Це зумовлено найактивнішою для англіцизмів формою подання «англіцизм – покликання», наведеною самою авторкою внизу сторінки.

Значимо, що англіцизми можуть асимілюватися згідно словотвірної/ словозмінної системи мови, напр.: *Коли ти вже зробиш зі мною інтерв'ю для твого Viktor'а [журнал – Т. Д.]?; Хоча питання, здавалося б, мало вирішуватися само собою: батькові потрібен комп'ютер, синові поки що ні. – Ти все одно граєшся на SUPERPLEXi, а не працюєш.*

Англіцизми можуть також подаватися в транслітерованому вигляді, напр.: *Як не повернуся з цього вояжу, значить так тому і бути!; Плюс шведський стіл на сніданок, різномовні меню на обіди та вечері, кава семи сортів під час кофі-брейків між засіданнями; – Це правда, що ти колись був її бой-френдом? – Я мало не став її брайд-грумом.* Наведені приклади ілюструють використання англійських слів відповідно до норм сучасної української мови: іменникам-англіцизмам кофі-брейки – coffee-breaks, вояж – voyage, бой-френд – boy-friend, брайд-грум – bride-groom притаманні граматичні категорії роду, числа та відмінка: Р.в. – у перших двох лексемах із питомо українськими закінченнями іменників чоловічого роду -ів у множині й -у в однині відповідно, а в решті – О.в. із закінченням -ом.

Транслітеровані іншомовні лексеми виконують власне номінативну функцію, напр.: *Аманда не була моєю леді-френд, але я дуже часто милувався її обличчям*; – *О... Я й сам хотів написати **резерч** щодо психосоціальних здобутків третіх суспільств, то мені гранта не дали...* та специфічні стилістичні функції, а саме:

а) іронічну, напр.: – *Якщо ми так будемо тринькати наші **кеи**, то що дістанеться для **гіфтид** діти України?*

б) іронічно-гумористичну, напр.: – *Ти не дочув, нас просять, щоби ми відсія виміталися, – наводячи лад на Микитиному «**фейсі лиця**», Богдан зосереджено струшував з його бороди конфеті й лелітки...*

Транслітеровані іншомовні слова створюють підґрунтя для зосередження уваги читача. Вони реалізують прагматичну мету письменниці: увиразнюють її творчу оригінальну манеру, демонструють відхід від усталених стереотипів письма.

Для посилення експресії авторка може використовувати додаткові засоби експресії – графічні – це специфічні утворення, супроводжені графічними видозмінами переосмислюваного компонента, завдяки чому він зазнає більшого увиразнення й привертає увагу читача [2]. Таким чином, відбувається подвійне посилення: окрім внутрішньої форми (безпосередньо іншомовна лексема), читачеві проілюстровано ще й зовнішнє вираження – зображальний ефект її графічної репрезентації. Візуально-граматичним оформленням англіцизмів слугує такий графічний засіб, як написання слів чи речень із великих літер, напр.: *Розмішуючи цукор, розгорнув газетку і знайшов те, що шукав. Ось він, Михайло Семиок, за збірку новел РУСАЛКИ НА БАЛКОНІ отримує премію **УКРАЇНСЬКЕ БУЙНОЦВІТТЯ. UKRAINIAN VIOLET BLOSSOM!** Колеги за кордоном не зрозуміють; А він накопить грошей, відшкодує збитки й далі шукатиме жінку, – ту, єдину, **THE VERY WOMAN**.*

Уживання тих чи тих англіцизми на сторінках творів, на нашу думку, допомагає глибше розкрити авторський задум у змалюванні колоритних персонажів чи чужорідного середовища, в якому відбуваються події художнього твору. Проте зазначимо, що літературний доробок С. Кононенко вирізняється особливим застосуванням іншомовних слів – у заголовку, який, безперечно, слугує основою іншомовного простору всього прозового твору. Збірки «Зустріч у Сан-Франциско» та «Повії теж виходять заміж» містять оповідання «The very woman» та новелу «Special woman». Авторка подає заголовки англійською мовою, тим самим виокремлюючи їх у змісті збірки та зосереджуючи на них увагу свого читача.

Отже, англіцизми є найпродуктивнішими іншомовними елементами сьогодення, знаходять вираження в сучасному писемному мовленні. У контексті художніх творів їх використано для прямої номінації денотата або ж для виконання додаткової стилістичної функції, як-от: мовно-національна ідентифікація героя, засіб створення жартівливого чи іронічного впливу на реципієнта тощо.

Авторка найчастіше використовує іншомовні вкраплення без перекладу, розраховуючи на того читача, який має певний рівень освіченості, володіє іноземною мовою/мовами і знайомий із закордонними реаліями.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому студіюванні інших груп іншомовних лексем, визначенні їх стилістичного потенціалу, установленні граматичного вираження тощо на матеріалі сучасних митців художнього слова.

Література:

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Изд-во иностран. лит-ры, 1955. – 416 с.
2. Коваль Т. Експресивність та засоби її творення в сучасному дискурсі преси / Тетяна Коваль // Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=9269>
3. Мельник С. М. Іншомовна лексика як джерело лексичних інновацій у художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ століть / С. М. Мельник // Лінгвістика № 2 (20). – 2010. – С. 186–192.
4. Новий англо-український українсько-англійський словник [уклад. В. Улянець та ін.]. – Харків : «Світovid», 2003. – 1526 с.
5. Українська мова. Енциклопедія / [за ред. І. В. Муромцева]. – К. : Вид-во «Майстер-клас», 2011. – 400 с.
6. Шульга Д. О. Іншомовні слова в письменницькому епістолярії 20–50-х років ХХ ст. [Текст] : автореф. дис.... канд. філол. наук : 10.02.01 / Дмитро Олександрович Шульга. – Дніпропетровськ, 2012. – 20 с.